

ČESKÁ STOPA V KYRGYZSKÝCH HORÁCH – ZROZENÍ ALPINISMU

THE CZECH FOOTPRINT IN THE KYRGYZ MOUNTAINS — THE BIRTH OF MOUNTAINEERING

INFO / RUS

Marečkův vrchol či Rackova chata poblíž Biškeku připomínají významnou československou stopu v historii dobývání hor v Kyrgyzstánu.

Mareček Peak and the Rackova Hut near Bishkek stand as reminders of the significant Czechoslovak presence in the history of mountaineering in Kyrgyzstan.

Rudolf Mareček v horách / Rudolf Mareček in the Mountains

Rodina Marečkových

Klíčovou rolí při mapování kyrgyzských hor sehráli Rudolf Mareček (1888–1970) a jeho syn Bořivoj Mareček (1917–2001). Rudolf Pavlovič Mareček se narodil v Novém Hrozenkově na úpatí Moravských Beskyd a hory se mu staly celoživotním osudem. Během první světové války odešel do Ruska, které tehdy zachvátila revoluce a následná občanská válka. Cizincům nabídla nová sovětská moc možnost buď návratu do vlasti, nebo přesídlení do okrajových oblastí říše. Rudolf si zvolil Střední Asii, konkrétně Turkeistán. V roce 1918 se aktivně zapojil do revolučního dění ve střední Asii a vedl bolševický převrat ve Věrném (dnešní Almaty). Téhož roku, ve svých třiceti letech, uplatnil své horolezecké zkušenosti při mimořádně náročné misi – na žádost oblastních úřadů se vydal z Kyrgyzstánu do Číny, aby v Uchturfanu vyjednal návrat Kyrgyzů, kteří sem utekli v roce 1916 před brutálními odvody do carské armády. Cesta přes četné ledovce a horské průsmyky pohoří Ťan-Šan, vedoucí od jezera Issyk-Kul, byla extrémně obtížná. Po příjezdu do Uchturfanu byl Mareček zatčen čínskými úřady jako podezřelý špión a uvězněn. Náhodou ho však zachránil francouzský cestovatel André Marten, člen Francouzské geografické společnosti, který nejenže vyjednal jeho propuštění, ale zároveň pomohl vyjednat povolení k návratu kyrgyzských uprchlíků. Zpáteční cesta byla opět dramatická – v horách již panovala tuhá zima, Mareček přišel o koně a jen zázrakem přežil těžké omrzliny. Po krátkém návratu do Československa, kde založil družstvo Interhelpo, a po pěti letech strávených v Saratovu se v roce 1930 opět vrátil do Kyrgyzstánu. Ve 30. letech žil s rodinou ve Frunze a pracoval na výstavbě Velkého Čujského kanálu určeného k zavlažování polí. Ve 40. letech se rodina přestěhovala do Prževalsku (nyní Karakol) na úpatí Ťan-Šanských hor. Zde se aktivně věnoval horolezectví a pojmenovával nezmapované vrcholy po osobnostech Československa a na počest česko-sovětského přátelství. Jeho syn Bořivoj pokračoval v jeho práci a významně přispěl k rozvoji alpinismu. Na podzim roku 1937 se Bořivoj Mareček spolu s Vladimírem Rackem a dalšími podílel na založení prvního horolezeckého klubu ve Frunze – vůbec prvního svého druhu v celém Kyrgyzstánu. Bořivoj s přenosným teodolitem na zádech zmapoval všechny hřebeny Ťan-Šanu a vytvořil podrobné mapy místních hor – bez nároku na odměnu.

The Mareček Family

A key role in mapping the mountains of Kyrgyzstan was played by Rudolf Mareček (1888–1970) and his son Bořivoj Mareček (1917–2001). Rudolf Pavlovič Mareček was born in Nový Hrozenkov, at the foothills of the Moravian-Silesian Beskids, and the mountains became his lifelong calling. During the First World War, he left for Russia, which was then engulfed in revolution and the subsequent civil war. The new Soviet authorities offered foreigners a choice: return to their homeland or resettle in the remote regions of the empire. Rudolf chose Central Asia—specifically Turkestan. In 1918, he became actively involved in revolutionary events in Central Asia and led the Bolshevik takeover in Verny (present-day Almaty). That same year, at the age of thirty, he applied his mountaineering experience to an exceptionally demanding mission. At the request of regional authorities, he set out from Kyrgyzstan to China to negotiate in Uchturfan the return of Kyrgyz refugees who had fled there in 1916 to escape forced conscription into the Tsarist army. The journey across glaciers and mountain passes of the Tian Shan range, leading from Lake Issyk-Kul, was extremely arduous. Upon arrival in Uchturfan, Mareček was arrested by Chinese authorities as a suspected spy and imprisoned. By chance, he was saved by the French traveler André Marten, a member of the French Geographical Society, who not only secured his release but also helped negotiate permission for the return of the Kyrgyz refugees. The return journey was equally dramatic. Harsh winter conditions had already set in in the mountains, Mareček lost his horse, and only narrowly survived severe frostbite. After a brief return to Czechoslovakia, where he founded the Interhelpo cooperative, and five years spent in Saratov, he returned once again to Kyrgyzstan in 1930. In the 1930s, he lived with his family in Frunze, where he worked on the construction of the Great Chu Canal, designed to irrigate agricultural land. In the 1940s, the family moved to Pržhevalsk (now Karakol), at the foot of the Tian Shan Mountains. There, he devoted himself to mountaineering and named previously unmapped peaks after prominent Czechoslovak figures and in honor of Czechoslovak–Soviet friendship. His son Bořivoj continued his work and made a significant contribution to the development of mountaineering. In the autumn of 1937, together with Vladimir Racek and others, he helped establish the first mountaineering club in Frunze—the first of its kind in all of Kyrgyzstan. Carrying a portable theodolite on his back, Bořivoj mapped the entire Tian Shan range and produced detailed maps of the local mountains without seeking any financial reward.

Ministerstvo obrany
České Republiky

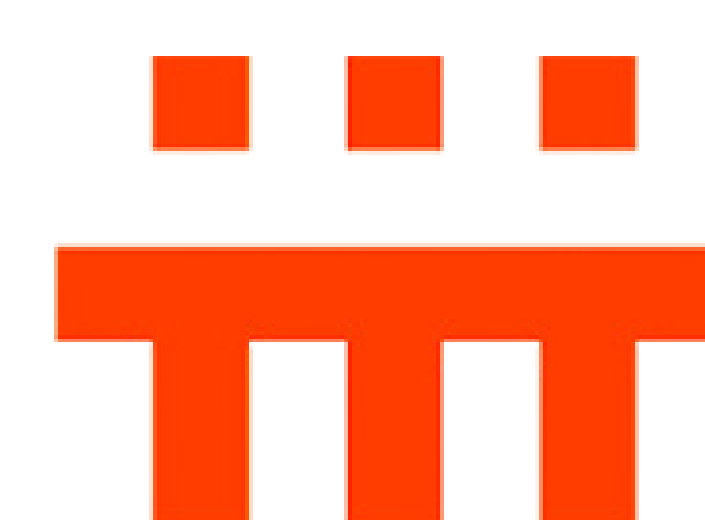
Společnost přátel
Podkarpatské Rusi

MASARYK
INTERNATIONAL
CULTURAL AND
EDUCATIONAL
CENTRE

GULAG-X-CZ

SYNERGY

NADACE ČEZ

ČESKÁ STOPA V KYRGYZSKÝCH HORÁCH – ZROZENÍ ALPINISMU

THE CZECH FOOTPRINT IN THE KYRGYZ MOUNTAINS — THE BIRTH OF MOUNTAINEERING

Velká vlastenecká válka

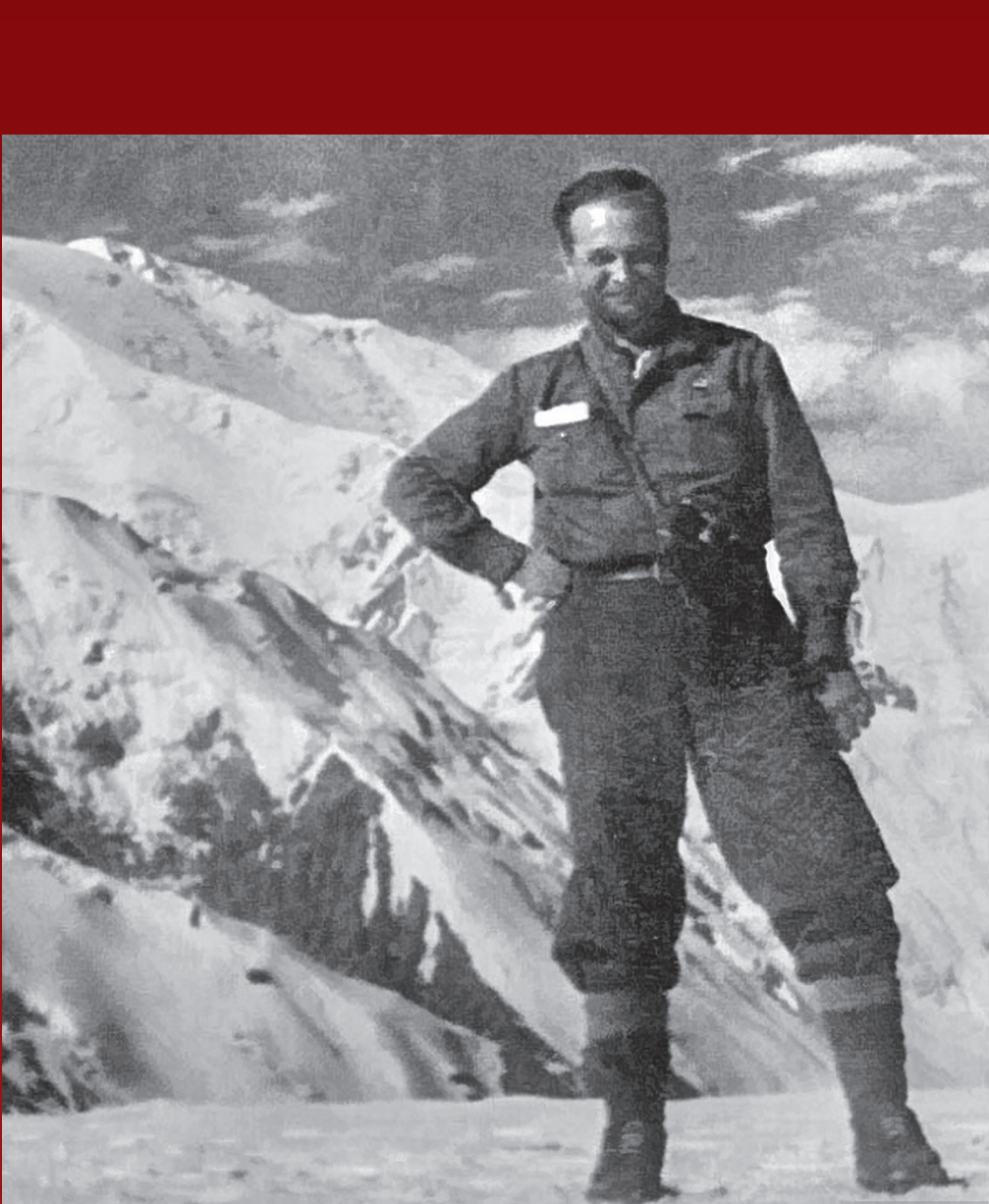
Bořivoj Mareček a jeho bratři nebyli při vypuknutí Velké vlastenecké války povoláni do armády, kvůli studiu, ale jejich horolezecké dovednosti se ukázaly jako cenné při výcviku horských střelců pro boj proti nacistické divizi „Edelweiss“. V roce 1942 Mareček vedl mobilní Školu horských střelců v Kyrgyzstánu, kde bylo během půldruhého roku vycvičeno přes 6 500 specialistů pro boj v horách. Během druhé světové války působil jako vojenský instruktor Rudé armády a v roce 1944 vstoupil do Svobodovy armády s kterou se dostal až do Prahy. Po válce se vrátil do Kyrgyzstánu, kde vyučoval na univerzitě a organizoval horolezecké akce.

The Great Patriotic War

At the outbreak of the Great Patriotic War, Bořivoj Mareček and his brothers were not immediately conscripted due to their studies. However, their mountaineering skills soon proved invaluable in training mountain troops for combat against the Nazi Edelweiss Division. In 1942, Mareček led a mobile Mountain Troops Training School in Kyrgyzstan, where more than 6,500 specialists for mountain warfare were trained over the course of a year and a half. During the Second World War, he served as a military instructor in the Red Army, and in 1944 he joined Svoboda's army, with which he advanced as far as Prague. After the war, he returned to Kyrgyzstan, where he taught at a university and organized mountaineering expeditions.

Bořivoj Mareček (vpravo)
na Pražském
hradě (1945)
Bořivoj Mareček (right)
at Prague Castle (1945)

Vladimír Racek v roce 1950
Vladimír Racek in 1950

Partáci na celý život

Velkým partákem Bořivoje Marečka v rozvoji sovětského alpinismu byl další Čech – Vladimír Racek (1918 – 1980). Jeho tatínek Josef Racek původně pracoval jako zahradník na Hluboké. V roce 1913 dostal pozvánku od hraběte Bobrinského, aby se staral o jeho pozemky v Kyjevské gubernii tehdejšího carského Ruska. Ve víru občanské války se narodil Vladimír a rodina byla přesídlena kvůli podezření ze spolupráce s „bělošechy“ (Československými legionáři) až do sovětského Turkestánu, kde Josef zakládal parky ve Frunze. Vladimír se později stal horolezcem. V roce 1938 stanul v čele Kyrgyzského klubu alpinismu a turistiky. V leteckém klubu ve Frunze se sblížil s Bořivojem Marečkem. Společně tak začali organizovat výstupy na vrcholy Ťan-šanu, kde mapovali a pojmenovávali hory a také budovali horské základny. Po válce organizovali řadu výstupů na druhou nejvyšší horu SSSR – pik Pobědy (vrchol Vítězství, dnes Džengiš čokusu) ve výšce 7 439 m.n.m. Když při jednom z výstupů v roce 1959 zemřeli v Rackové výpravě tři horolezci, byl Vladimír dočasně zbaven všech svých funkcí. Stalinské represe mnohem tvrdšího rázu se ovšem nevyhnula Bořivoji Marečkovi. V roce 1938 byl zatčen a obviněn ze špionáže. Po několika měsících byl však propuštěn a rehabilitován. Oba pokračovali ve svém horolezeckém poslání, zanechávajíc v historii sovětského alpinismu nesmazatelnou stopu.

Partners for Life

Bořivoj Mareček's close collaborator in the development of Soviet mountaineering was another Czech, Vladimír Racek (1918–1980). His father, Josef Racek, originally worked as a gardener at Hluboká Castle. In 1913, he received an invitation from Count Bobrinsky to manage his estates in the Kyiv Governorate of the Russian Empire. Amid the turmoil of the civil war, Vladimír was born, and the family was later resettled—under suspicion of cooperation with the “White Czechs” (Czechoslovak Legionnaires)—to Soviet Turkestan, where Josef went on to establish parks in Frunze. Vladimír became a mountaineer and, in 1938, assumed leadership of the Kyrgyz Club of Mountaineering and Tourism. At the aviation club in Frunze, he formed a close friendship with Bořivoj Mareček. Together, they began organizing ascents in the Tian Shan, mapping and naming peaks and establishing mountain base camps. After the war, they organized numerous expeditions to the second-highest peak of the Soviet Union—Peak Pobeda (Victory Peak, today Jengish Chokusu), rising to 7,439 meters above sea level. During one of these expeditions in 1959, three climbers from Racek's team lost their lives, and Vladimír was temporarily removed from all his positions. Far harsher Stalinist repression, however, affected Bořivoj Mareček. In 1938, he was arrested and accused of espionage, but after several months he was released and rehabilitated. Both men continued their mountaineering mission, leaving an enduring mark on the history of Soviet alpinism.

Anastasia Bondarenko (uprostřed) během
horolezecké soutěže na vrcholcích Kavkazu 50. léta
Anastasia Bondarenko (center) during
a mountaineering competition
in the Caucasus, 1950s

Hory jako celoživotní vášně

Bořivoj Mareček byl také zakladatelem prvního alpinistického tábora v Ala-Arče a vedl výcvikové kurzy pro mladé horolezce. Spolu se svou manželkou Anastase Bondarenkovou, první ženou – dvojnásobnou mistryní sportu v alpinismu a horském turismu, vychoval tisíce nových horolezců. Anastasie byla známá svou odborností a za celou svou kariéru nedošlo v jejích skupinách k žádnému vážnému zranění. Díky nadšení rodiny Marečků se alpinismus v Kyrgyzstánu rozvíjel mílovými kroky. V roce 2002 pojmenovali horolezci jeden z vrcholů v Ala-Arče po Bořivojovi Marečkovi a o pět let později i vrchol po jeho manželce. Jejich odkaz žije dodnes nejen v názvech hor, ale i v srdcích lidí. Česká stopa v kyrgyzských horách tak zůstává nesmazatelná a dodnes inspiruje nové generace horolezců.

Mountains as a Lifelong Passion

Bořivoj Mareček was also the founder of the first mountaineering camp in Ala-Archa and led training courses for young climbers. Together with his wife, Anastasie Bondarenko—the first woman to become a two-time Master of Sport in mountaineering and mountain tourism—

he trained thousands of new mountaineers. Anastasie was renowned for her expertise, and throughout her entire career, no serious injuries occurred in any of the groups she led. Thanks to the Mareček family's dedication, mountaineering in Kyrgyzstan developed at a remarkable pace. In 2002, climbers named one of the peaks in Ala-Archa after Bořivoj Mareček, and five years later another peak was named in honor of his wife. Their legacy lives on not only in the names of mountains, but also in the hearts of people. The Czech footprint in the Kyrgyz mountains thus remains indelible, continuing to inspire new generations of climbers to this day.

Text: Erik Lukas
Foto: Inezilja Mareček

Ministerstvo obrany
České Republiky

Společnost přátel
Podkarpatské Rusi

MASARYK
INTERNATIONAL
CULTURAL AND
EDUCATIONAL
CENTRE

GULAG-X-CZ

